

ЯКИМЧУК Т.В.

канд. екон. наук, доцент
кафедри зовнішньоекономічної діяльності
Херсонський національний технічний університет
Бериславське шосе 24, м. Херсон, Україна, 73008
E-mail: t_yak@ukr.net
ORCID: 0000-0002-9790-1977

ВОЛЬВАЧІ.Ю.

канд. екон. наук, доцент
кафедри менеджменту, маркетингу і туризму
Херсонський національний технічний університет
Бериславське шосе 24, м. Херсон, Україна, 73008
E-mail: irina.volvach@gmail.com
ORCID: 0000-0001-5679-3175

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ НА ХЕРСОНЩИНІ

Актуальність. Актуальність проблеми розвитку «зеленого» туризму на Херсонщині зростає, оскільки, з одного боку, регіон має високий туристично-рекреаційний потенціал, який наразі використовується неефективно, а, з другого боку, розвиток туризму – це вирішальний чинник для сталого розвитку регіону та підвищення його конкурентоспроможності на світовому ринку.

Мета та завдання. Метою статті є розробка теоретичних положень та практично-прикладних пропозицій, які мають обґрунтувати доцільність розвитку «зеленого» туризму в Україні та її регіонах, та дослідження проблем, які виникають при організації «зеленого» туризму, із врахуванням міжнародного досвіду у цій сфері.

Результати. «Зелена» економіка – це виклик неефективному використанню ресурсів. Використання принципів «зеленої» економіки дозволить не тільки досягти сталого розвитку регіонів та країни, забезпечити соціальну справедливість, а й використати природні конкурентні переваги для виходу та закріплення на зовнішніх ринках. Серед пріоритетних напрямків розвитку, за даними ЮНЕП, – туристична діяльність.

Під «зеленим»/сільським туризмом розуміють вид підприємницької діяльності із надання комплексних туристичних послуг у сільській місцевості, із використанням приватної власності сільських мешканців, без суттєвого екологічного впливу на довкілля. «Зелений» туризм має такі різновиди: агротуризм, відпочинковий туризм, екотуризм.

Досвід європейських країн показав, що при належній державній підтримці та координації зусиль держави та місцевих громад, «зелений» туризм може бути високоприбутковим видом діяльності. Ефект від «зеленого» туризму має комплексний характер, він виражається через економічну, соціальну та екологічну складову.

У статті показано, що Україна і її регіони мають величезний туристичний потенціал. В останні роки «зелений» туризм успішно розвивається і користується популярністю серед населення країни. Формат і масштаби «зеленого» туризму в Україні мають свої національні особливості: це, переважно, сімейний бізнес, тривалість «зеленого» відпочинку у середньому складає від 1 до 2 днів, що дозволяє йому претендувати на власну конкурентну позицію на міжнародному ринку. У той же час виявлено низку недоліків у організації «зеленого» бізнесу.

Висновки. Херсонщина має низку переваг, повноцінне використання яких здатне забезпечити сталий економічний розвиток, конкурентоспроможність регіону та присутність на світовому ринку туристичних послуг. Існує ряд факторів, які негативно впливають на стан туристичної сфери: низький рівень туристичної інфраструктури, недостатня розробленість нормативно-правової бази, економічна і політична нестабільність, обмеженість асортименту пропонованих туристичних послуг, відсутність концепції розвитку туризму в регіоні як перспективної туристичної дестинації, недосконалість реклами обласних туристичних центрів тощо. Для подолання означених проблем доцільно використати кластерний підхід до організації «зеленого» туризму.

Ключові слова: «зелена» економіка, «зелений» туризм, сільський туризм, агротуризм, світовий ринок туристичних послуг, туристичний кластер

YAKYMCHUK T.V.
Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor
Department of Foreign Economic Activity
Kherson National Technical University
Berislavske shose 24, Kherson, Ukraine, 73008
E-mail: t_yak@ukr.net
ORCID: 0000-0002-9790-1977

VOLVACH I.Y.
Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor
Department of Management, Marketing and Tourism
Kherson National Technical University
Beryslavske shose 24, Kherson, Ukraine, 73008
E-mail: irina.volvach@gmail.com
ORCID: 0000-0001-5679-3175

PROSPECTS OF APPLYING INTERNATIONAL TOURISM EXPERIENCE IN KHERSON REGION

Topicality. The urgency of developing “green” tourism in Kherson region is growing, since, on the one hand, the region has a high tourism and recreation potential, which is still used inefficiently, and on the other hand, the development of tourism is a crucial factor for the sustainable development of the region and the increase of its competitiveness in the world market.

Aim and tasks. The aim of the article is to develop theoretical principles and practical and applied proposals that should substantiate the feasibility of green tourism development in Ukraine and its regions, and study the problems that arise during the organization of “green” tourism, taking into consideration international experience in this field.

Research results. “Green” economy is a challenge to inefficient use of resources. The use of the principles of “green” economy will not only allow achieving sustainable development of the regions and the country, but also ensure social justice as well as the use of natural competitive advantages to enter and consolidate in foreign markets. According to UNEP, among the priority areas of development are tourism activities.

“Green” / rural tourism is the type of entrepreneurial activity in providing comprehensive tourist services in rural areas, using the private property of rural residents, without significant environmental impact on the environment. “Green” tourism has the following varieties: rural tourism, recreational tourism, ecotourism.

The experience of European countries has shown that with proper government support and coordination of efforts of the state and local communities, “green” tourism can be a highly profitable activity. The effect of “green” tourism is complex; it is expressed through the economic, social and environmental component.

The article shows that Ukraine and its regions have a huge tourist potential. In recent years, “green” tourism has been successfully developing and is popular among the population of the country. The format and scope of “green” tourism in Ukraine have their own national characteristics: it is mainly a family business; the average “green” holiday duration is from 1 to 2 days, which allows it to claim its own competitive position in the international market. At the same time, a number of shortcomings in the organization of “green” business have been identified.

Conclusion. Kherson Region has a number of advantages, the full use of which is able to ensure sustainable economic development, the competitiveness of the region and the presence in the world market of tourist services. There are a number of factors that negatively affect the state of the tourism industry: low level of tourist infrastructure, insufficient development of the regulatory framework, economic and political instability, a limited range of tourist services offered, no concept of tourism development in the region as a promising tourist destination, imperfect advertising of regional tourist centers, etc. To overcome these problems it is expedient to use a cluster approach to the organization of “green” tourism.

Key words: “green” economy, “green tourism”, rural tourism, recreational tourism, ecotourism, world market of tourist services, tourism cluster

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Одним з пріоритетних і стратегічно важливих напрямків реалізації національних економічних інтересів будь-якої країни є досягнення сталого соціально-економічного розвитку за рахунок економічного зростання окремих регіонів. Враховуючи те, що регіони України володіють потужним рекреаційно-туристичним потенціалом, одним із таких шляхів є розвиток туристичної сфери.

Туристичний бізнес в Україні розвивається в умовах зміни клімату, виснаження природних ресурсів, забруднення навколишнього середовища, нестачі прісної води тощо. Тому, у суспільстві та

наукових колах активно обговорюється концепція «зеленої» економіки, яка у туризмі реалізується через технології «зеленого» туризму, і, здійснення якої має подолати вищеперелічені проблеми. Окрім того, розвиток «зеленого туризму» в Україні можна розглядати як чинник привабливості країни та її регіонів на світовому туристичному ринку.

Аналіз останніх публікацій по проблемі. Наразі проблема «зеленої економіки» є найбільш актуальною та інноваційною, але у теоретико-методичному аспекті вона знаходиться на початковому етапі [1].

Уперше термін «зелена економіка» використали вчені Д. Піарс, А. Маркандія, Є. Барбієр у звіті Уряду Великобританії «Концепція зеленої економіки» (1989 р.).

Значний внесок у дослідження теоретичних та практичних аспектів «зеленої» економіки зробили такі українські вчені, як: Буркинський Б.В., Геєць В.М., Галушкіна Т.П., Квач Я.П., Борисов А.Г., Бережна Ю.С., та ін.

Науково-теоретичні та прикладні аспекти «зеленої» економіки у туризмі досліджували у своїх працях вчені: Кравчук А.О., Грицку-Андрієш Ю.П., Кулік А.В., Фарйон О.О., Гловацька В.В., Корчинська О.О. та ін.

Проте залишаються недостатньо дослідженими проблеми та перспективи розвитку «зеленої» економіки в окремих регіонах України з метою залучення їх у міжнародний економічний простір.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Аналіз існуючих методичних підходів дозволив виявити неоднозначність щодо визначення такої економічної категорії як «зелена» економіка та «зелений» туризм частково. У законодавчо-правових актах та у наукових роботах поняття «зелений» та «сільський» туризм ототожнюються, що створює суттєві проблеми при створенні підприємницьких структур та їх оподаткуванні. Серед науковців та у бізнес-середовищі немає однастайності щодо формату та змістовного наповнення послуг «зеленого» туризму, особливо з урахуванням регіональних особливостей.

Формулювання цілей дослідження (поставка завдання). У даному дослідженні пропонується виділити найбільш суттєві ознаки «зеленого» туризму як бізнесу. Планується розглянути зарубіжний досвід та визначити національні особливості при наданні послуг «зеленого» туризму. Проаналізувати стан «зеленого» туризму на території Херсонщини та виявити проблемні моменти у розвитку «зеленого» туризму. Такий підхід дасть можливість обрати регіональну модель «зеленого» туризму і розвиватися в майбутньому на власній основі та зайняти певну позицію на міжнародному ринку туризму.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування. Згідно з аналітичною запискою Національного інституту стратегічних досліджень, традиційне для пострадянських країн домінування індустріального ресурсокористування є однією з причин неефективності державної політики сталого розвитку в Україні. «Досвід країн ЄС свідчить, що проведення державної політики сталого розвитку потребує координації зусиль не тільки органів виконавчої влади, але й широкого кола громадських організацій, «зеленого» бізнесу, експертного середовища та ЗМІ. Умови Угоди про політичну асоціацію України та ЄС передбачають впровадження сталого економічного розвитку та механізмів зеленої економіки, що відповідає принципам реалізації стратегії сталого розвитку, прийнятої на саміті ООН «Ріо+20», – йдеться у тексті документу [2].

У Доповіді ЮНЕП «Назустріч зеленій економіці: шляхи до сталого розвитку та викорінення бідності», яка була розроблена у 2011 р., «зелена» економіка визначається як така, що підвищує добробут людей і забезпечує соціальну справедливість, і при цьому істотно знижує ризики для навколишнього середовища.

У загальному розумінні «зелена» економіка – це низькі викиди вуглецевих сполук і ефективне використання ресурсів, що відповідає інтересам всього суспільства та забезпечує його сталий розвиток без шкоди для довкілля. Основною метою «зеленої» економіки є забезпечення раціонального використання можливостей навколишнього середовища під час організації господарської діяльності та забезпечення соціальної справедливості [3].

Модель «зеленої економіки» передбачає гармонійне поєднання економічних потреб суспільства з потребою постійного відновлення і збереження довкілля. За висновками Всесвітнього фонду охорони природи сьогодні вимоги людини щодо ресурсів перевищують можливості Землі на 50 відсотків [4].

Концепція «зеленої економіки» заснована на трьох головних принципах [1]:

- оцінка й висунення на перший план екосистемних послуг як на національному, так і міжнародному рівнях;
- забезпечення зайнятості населення за рахунок створення «зелених» робочих місць та розробки відповідної політики;
- використання ринкових механізмів для досягнення стійкого розвитку й підвищення економічної конкурентоспроможності.

В останні роки ринок «зеленої» економіки зростає швидкими темпами та представлений такими видами діяльності, як: виробництво біопалива, сонячної та вітрової енергетики, екологічно чистого транспорту, «зелений» туризм, утилізація відходів, зелене будівництво, органічне сільське господарство тощо.

Доповідь ЮНЕП містить економічні та соціальні аргументи на користь інвестування 2% світового ВВП в «озеленення» десяти найважливіших секторів економіки, серед яких названо туризм [5].

Згідно теми дослідження, розглянемо більш детально сутність поняття «зелений» туризм.

Аналіз літературних джерел показав, що у наукових колах та у нормативно-законодавчій базі України єдиного методичного підходу до трактування сутності «зеленого» туризму не існує (табл.1).

Таблиця 1

Термінологічний аналіз поняття «зелений» туризм

Автор	Поняття	Література
Грицьку-Андрієш Ю.П.	Сільський туризм – це вид непрямой сільськогосподарської діяльності, спрямованої на надання послуг з розміщення, харчування, дозвілля та відпочинку міського населення на сільських територіях, без значного антропогенного впливу на природу	[7]
Кулік А.	Сільський зелений туризм — це сектор туристичної галузі, орієнтований на використання природних, культурно/історичних та інших ресурсів сільської місцевості та її специфіки для створення комплексного туристичного продукту	[8]
Фарйон О.О.	Сільський зелений туризм функціонує як вид підприємницької діяльності у сільській місцевості щодо надання послуг відпочинку на базі природно/культурно/історичних ресурсів локальної сільської місцевості з використанням приватної власності сільських жителів	[9]
Гловацька В.	Зелений туризм розглядається як спільна об'єднуюча підсистема одночасно туристичної і сільськогосподарської галузей. З економічної точки зору зелений туризм - це чинник активізації аграрного підприємництва, що сприяє підвищенню зайнятості та покращенню життєвого рівня сільського населення.	[10]

Як видно із табл.1, багато авторів ототожнюють поняття «сільський» та «зелений» туризм. Основними рисами «зеленого»/сільського туризму, як бізнесу можна вважати:

- різновид підприємницької діяльності (як правило, не основної) із надання послуг;
- комплексний характер послуг, що надаються;
- передбачає використання приватної власності сільських жителів;
- передбачає низький антропогенний вплив на природу, тобто екологічність послуг.

В інтерпретації Державного агентства України з туризму та курортів поняття «зелений»/сільський туризм також вважають синонімами, при цьому виокремлюються три його різновиди: агротуризм, відпочинковий туризм, екотуризм [11].

Агротуризм – вид сільського зеленого туризму, як пізнавального, так і відпочинкового характеру, пов'язаний з використанням підсобних господарств населення або земель сільськогосподарських підприємств, які тимчасово не використовують в аграрній сфері. Цей вид може не мати обмежень у навантаженні на територію і регламентуванні різновидів розважального відпочинку.

Відпочинковий туризм (відпочинок на селі), здійснюється на базі капітального житлового фонду на садибах господарів та наявних природничих, рекреаційних, історико-архітектурних, культурно-побутових й інших надбаннях тієї чи іншої місцевості.

Екотуризм – науково-пізнавальний вид сільського зеленого туризму, характерний для сільських місцевостей і сіл, розташованих у межах територій національних парків, заповідних зон, природних парків тощо, де передбачено відповідні обмеження щодо навантажень на територію та регламентовано види розважального відпочинку.

Така ж нечіткість визначень спостерігається і у законодавчо-нормативних актах, що створює певні проблеми при державному та правовому регулюванні підприємницької діяльності в цій сфері [12].

Перш ніж проаналізувати стан «зеленого» туризму в Україні, розглянемо європейський досвід у цьому питанні.

В Європі впродовж останніх років серйозно займаються «озелененням» економіки. Згідно з «Енергетичною стратегією 2020» (2020 Energy Strategy), до 2020 року ЄС має намір скоротити викиди парникових газів щонайменше на 20%, збільшити частку поновлюваних джерел енергії до щонайменше 20% споживання та досягти енергозбереження на рівні 20% і більше. Всі країни ЄС також повинні досягти показника у 10% відновлюваної енергії, яка використовується в транспортному секторі [13].

У країнах Європи принципи «зеленої економіки» втілюються на законодавчому рівні і є основою для розробки практичних програм розвитку і планування. Першими почали впроваджувати такі програми у гірських європейських країнах, таких, як Швейцарія, Австрія.

В Австрії, Німеччині й Швейцарії виникли потужні еколого-економічні об'єднання, які поєднують зусилля не лише регіонів у середині країн, а й суміжних регіонів різних країн, де є схожі природні ресурси. Вони дозволяють спільними зусиллями просувати на внутрішньому і зовнішньому ринку все, пов'язане з чистою економікою – від продуктів харчування, до виробів з деревини і туризму. Головним принципом таких об'єднань є збереження довкілля, розумне господарювання, що гарантує постійне відновлення природних ресурсів.

У кожній країні Європи склалася своя модель «зеленого» туризму. Так, британська модель – це сумісне проживання власника ферми та туристів, надаються також послуги із кінних та пішохідних прогулянок, рибальства, занурення у певну історичну епоху; німецька – це сумісна робота із фермером у полі та участь у різних народних фестивалях та святах; французька модель – робить основний акцент на кулінарії та виноробстві; італійська – крім кулінарії та вина, пропонує туристам розважальну програму із відвідуванням історичних пам'яток; чеська – це відпочинок у відомих виноробних регіонах та областях, які межують із заповідними зонами; польська – це розподіл господарств на ті, що в основному займаються туристичним бізнесом, та такі, що розглядають туристичну діяльність як джерело додаткового доходу [15].

Досвід Європи показує, що «зелена економіка» – це вигідно. Загальноєвропейський дохід від сільського туризму складає 10-20% доходу від індустрії туризму. Розраховано, що дохід від одного ліжка-місця може складати стільки ж, скільки складає річний дохід фермера від однієї корови [14]. У Швейцарії цей сектор створив понад 160 тис. робочих місць. У 2011 році Австрію відвідало 18,8 млн. туристів, а загальний дохід туристичної галузі становив 14,1 млрд. євро. Значну частину прибутків отримали самоврядні громади. Адже туристів обслуговує місцеве населення, заробляючи собі на життя у себе ж вдома, займаючись традиційними промислами, а не шукаючи долі на чужині, як це змушені робити багато українців [4].

Науковці розглядають комплексний вплив «зеленої» економіки на розвиток регіону у економічному, соціальному та екологічному аспектах:

- економічний аспект виражається у забезпеченні економічного зростання, збільшення обсягу доходів і зайнятості, залучення державних та приватних інвестицій, формування гнучкої економіки, створення нової економічної діяльності;

- соціальний аспект - передбачає досягнення людством добробуту, соціальної справедливості, кращої якості життя, соціального розвитку, скорочення соціальної нерівності, справедливого доступу до обмежених ресурсів, задоволення потреб жінок і молоді;

- екологічний аспект – полягає в орієнтації на скорочення екологічних ризиків, дефіциту, викидів вуглекислого газу в атмосферу і забруднення навколишнього середовища; на підвищення ефективності використання ресурсів та енергії; на запобігання втрати біорозмаїття та екосистемних послуг у межах екології планети; вимагає від усіх суб'єктів господарювання екологічної відповідальності та обмеження навантаження на екологічну систему [16].

В Україні розвиток сільського туризму розпочався тільки в 1996 р., однак він дуже швидко набуває популярність. Велике розповсюдження сільський туризм одержав у Карпатському регіоні, Закарпатті, Слобожанщині, Поліссі, Поділлі та Буковині, у традиційних туристичних регіонах. На початок 2017 року було зареєстровано вже більше, ніж 1600 садиб, які працюють у сфері аграрного туризму. Близько 90% аграрних садиб зосереджено у Карпатах та Приазов'ї, поблизу відомих курортно-рекреаційних центрів та баз відпочинку [17].

«Зелений» туризм в Україні має ряд відмінних особливостей: по-перше, це сімейний бізнес; по-друге, він відрізняється від західного не тільки масштабом, але і форматом. Так на відміну від країн ЄС, де середньостатистична сім'я може провести відпустку у сільській місцевості, в Україні найбільшого поширення отримали тури вихідного дня. Зокрема, так звані агротури на садові органічні ферми для збору врожаю за системою «Збери сам» (з англ. pick-your-own або u-pick). Споживачі, які приїжджають в господарства, самі збирають ягоди, фрукти чи овочі. Тури до господарств, які займаються виробництвом органічних молочних продуктів; екскурсійні тури до екосадиб з відвідуванням органік-ресторанів. Також в Україні агротуристів запрошують до демонстраційних ферм, створених іноземцями, які займаються вирощуванням екологічно чистої продукції [18].

Зелений туризм визнано одним із пріоритетів Стратегії розвитку сільського господарства на період до 2020 р. та розробленої Мінагрополітики нової редакції закону про держпідтримку фермерських господарств [19].

Згідно з визначенням фахівців, найбільш пріоритетними регіонами для розвитку сільського туризму в Україні є:

- Західний регіон: Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Хмельницька області;
- Південний регіон: Запорізька, Миколаївська, Херсонська області;
- Центральний і Північний регіони: Київська, Полтавська, Чернігівська області [20].

Вивчаючи попит на ринку туристичних послуг у «зеленому» туризмі, компанія GfK Ukraine провела дослідження, результати якого показали, що відпочинку в садибах Західної України надає перевагу 41% відпочиваючих [21].

Херсонщина - це унікальний природний комплекс, який є одним з найчистіших регіонів України та поєднує в собі піщані пустелі, великі ліси, степ, річки, теплі Чорне та Азовське моря. Тут розташовано близько 80 об'єктів природно-заповідного фонду, два з чотирьох біосферних заповідників України – Чорноморський та Асканія-Нова, які входять до всесвітньої мережі природних територій, що охороняються ЮНЕСКО, єдина в Європі пустеля – Олешківські піски – унікальний природний об'єкт, який не має аналогів не тільки в Україні, але й в усій Європі, екологічно чиста дельта Дніпра, цілющі грязі, лікувально-термальні і мінеральні води, унікальні соляні озера, історико-культурні об'єкти.

Дніпровські плавні, лимани і мережі дрібних річок з навколишнім ландшафтом, флорою і фауною створюють популярний туристичний продукт в межах зеленого туризму.

У Голопристанському, Генічеському, Скадовському та Каланчацькому районах уздовж узбережжя Чорного і Азовського морів розташовується 376 оздоровниць, 12 міст і сіл мають статус курортів [22].

Загалом, туристичні ресурси Херсонщини можна умовно розділити на такі три групи:

- об'єкти природно-заповідного фонду, рекреаційні об'єкти та мисливські угіддя;
- археологічні та архітектурні пам'ятки;
- культурно-освітні об'єкти, пам'ятники і місця воєнно-історичних подій та пов'язані з іменами видатних людей.

Об'єкти природно-заповідного фонду Херсонщини займають 15,9% від площі всієї території області (4 520,3 км² із 28 461 км²), із них 3 998,6 км² – загальнодержавного значення, що в загальноукраїнському масштабі становить 14,5% [22].

На площі 360 га Арабатської Стрілки формується єдиний у Європі сучасний медичний комплекс – «InterMedikalEkoCity», який буде приймати на лікування, реабілітацію та оздоровлення близько 1000 пацієнтів щорічно. Передбачена наявність персоналу центру – 7,2 тис. осіб, а крім оздоровчих і лікувальних закладів, увійде до складу ще й медичний коледж. Основною його спрямованістю буде лікування дітей, хворих на церебральний параліч. Одночасно прибережну смугу м. Скадовська в межах західної частини міста та оздоровчої місцевості Цукури займе курортна територія державного значення, а природну територію Голопристанського району буде оголошено курортом місцевого значення.

Територією області проходять понад 20 туристичних та безліч пішохідних маршрутів. Регіон має численні об'єкти туризму, основні з них у містах Херсон, Генічеськ, Скадовськ, заповіднику Асканія-Нова. Можна відвідати острови Джарилгач (Українські Мальдіви) і Бирючий, подорожувати Тендрівською, Джарилгацькою та Ягорлицькою затоками, Кінбурнською косою.

Для туристів бюро подорожей і екскурсій пропонує різноманітні екскурсійні програми, що проводяться в біосферних заповідниках всесвітнього значення «Чорноморський» і «Асканія-Нова» ім. Ф. Фальц-Фейна, по дорогах авторалі «Чумацький шлях», туристичних маршрутах: «Херсон – місто двох віків», «Замки Трубецьких», «Винна карта Херсонщини», «Олешківська Січ», «Оазис у степу» тощо. Щорічно можна відвідати відомі міжнародні фестивалі «Таврійські ігри» (м. Каховка) і «Чорноморські ігри» (м. Скадовськ) [22].

Біосферний заповідник «Асканія-Нова» (Чаплинського району Херсонської області) – це єдина в Європі ділянка первозданного степу, що простягається на 11 тис. га. Екзотична флора і фауна заповідника представлена 3800 видами, з них понад 117 – зникаючі. Багато років тому він здобув славу перлини степового краю на півдні України, у 2008 р. став переможцем акції «Сім природних чудес України», а у 2009 р. – представляв Україну у Всесвітньому конкурсі «Сім нових чудес природи» [22].

Унікальне творіння природи Коса Арабатська Стрілка є екологічно чистою зоною тому, що навколо немає жодного промислового підприємства. Це найдовша в Європі піщана коса, яка має довжину 80 км і ширину від 700 м до 8 км. У літній період вода навколо прогривається до 28 градусів, 90% сезону – сонячні дні.

Озеро-море Сиваш на заході Азовського моря славиться своїми цілющими чорними грязями, лікувальними розсолами, термальними джерелами. Уже 7 років як відремонтовані основні дороги, триває розбудова інфраструктури Арабатської коси, тобто створюються всі умови для відвідування її туристами.

На Херсонщині «зелений» туризм був популярним ще 100 років тому. Через низькі доходи, населення обирало недорогі види відпочинку - дачі або хутори на березі Дніпра. Приватні дачі існували, доти доки радянська влада не ліквідувала усю приватну підприємницьку діяльність. І тільки починаючи з ХХІ сторіччя на Херсонщині почалося відродження «дачних» традицій, які отримали сучасну назву «сільський туризм».

Наразі, тільки у прилеглих до Херсона зонах відпочинку, працюють такі садиби сільського зеленого туризму: «Народні ремесла», «Водний лабіринт», «Камишовий ерик», «Курінь», «Марійкіна садиба», «Зелені Хутори Таврії», «Чайка», «Дельта Дніпра», «Любашин хуторок», «Рибалка у сватів», «Голопристанські мазанки», «Гран-Прі», «Буцефал», «Петровець», «Червоні озера» та ін. Туристам пропонують широкий спектр послуг: розміщення; екскурсійні маршрути; ознайомлення з природними художніми ремеслами (плетіння з лози, різьба по дереву, вишивка, малярство, гончарство тощо); відвідування історичних пам'яток; рибальство та полювання тощо.

Проте на сьогодні ресурсний потенціал сільських територій регіону використовується недостатньо.

Сільське населення регіону здатне отримувати реальні доходи у сфері сільського туризму від таких видів діяльності, як: облаштування туристичних маршрутів; облаштування й експлуатація стоянок для туристів; робота гідом чи екскурсиводом; транспортне обслуговування туристів; егерська діяльність (полювання, аматорське та спортивне рибальство); прокат туристичного спорядження; послуги приймання туристів; кулінарні послуги; підготовка культурних програм; народні промисли; виробництво та реалізація туристам екологічно чистих продуктів харчування, ягід та грибів тощо.

Не можна не погодитися із думкою, що успішна діяльність у сфері сільського зеленого туризму залежить не тільки від облаштування садиби, а й, насамперед, від особистого підходу до кожного туриста. Власники сільських садиб повинні усвідомлювати відповідальність, яку беруть на себе, організовуючи відпочинок у своїх оселях. Адже неякісне обслуговування може назавжди відбити у клієнта бажання відпочивати на селі.

Аналіз літературних джерел дозволив виявити низку проблем, яка стримує розвиток «зеленого» туризму в Україні і в регіоні [6; 20; 21; 23]:

– непорядкованість чинного законодавства стосовно ключових аспектів регулювання туристичного бізнесу у сільській місцевості, відсутність «профільного закону», який регламентував би цей вид діяльності;

– «тінізація» туристичного бізнесу;

- відсутність експертної оцінки жилого фонду сільських територій, що є необхідним для визначення потенціальних можливостей та обсягів надання туристичних послуг;
- низький рівень розвитку інфраструктури ринку послуг зеленого туризму та соціальної інфраструктури села;
- застарілість стереотипів мешканців сільських територій, що заважають активно розвивати новітні види туристичної індустрії, яскраво виражений несистемний та нерегулярний характер послуг;
- відсутність державних програм підтримки розвитку зеленого туризму та обмежений обсяг їх фінансового, консалтингового та інформаційно-маркетингового забезпечення;
- низький рівень інформатизації і популяризації зеленого туризму в регіонах України серед населення європейських країн;
- відсутність політичної стабільності та соціальна напруга у суспільстві, погіршення світового іміджу України;
- відсутність чітко сформованої стратегії розвитку зеленого та сільського туризму в Україні;
- відсутність кадрової підготовки суб'єктів зелено та сільського туризму в Україні;
- слабка рекламна діяльність з боку державним та місцевих органів управління.

Для вирішення означених проблем та враховуючи туристичний потенціал регіону (табл.2), можна застосувати кластерний підхід до організації «зеленого» туризму.

Туристичний кластер дозволить використовувати переваги внутрішньої координації та ринкового механізму для більш швидкого і ефективного освоєння нових знань та виконання необхідних для розвитку регіону та країни завдань.

Перевагами формування туристичних кластерів є ефективне використання туристично-рекреаційних ресурсів країни, регіону та міста, удосконалення та підвищення конкурентоспроможності туристичного продукту, підвищення інвестиційної привабливості регіону.

Таблиця 2

Туристичні ресурси Херсонщини

	Назва району	Кількість об'єктів				Всього
		Інфра-структури	ПЗФ, рекреації	Археології, архітектури	Культурно-освітніх	
1	Бериславський	7	5	23	7	42
2	Білозерський	2	6	4	2	14
3	Великолепетиський	2	2	7	2	12
4	Великоолександрівський	4	8	15	8	35
5	Верхньорогачіський	1	0	4	2	7
6	Високопільський	1	1	2	2	6
7	Генічеський	103	5	4	7	119
8	Голопристанський	38	8	8	9	63
9	Горностаївський	3	3	10	5	21
10	Іванівський	2	1	11	3	17
11	Каланчацький	3	6	7	4	20
12	Каховський	3	1	9	22	35
13	Нижньосірогоський	1	1	4	3	9
14	Нововоронцовський	3	4	3	3	13
15	Новотроїцький	2	3	4	1	10
16	Скадовський	67	11	3	2	83
17	Цюрупинський	8	7	13	9	37
18	Чаплинський	4	13	37	26	80
19	м. Херсон	9	8	36	47	100
20	м. Нова Каховка	4	2	9	8	23
	Всього	267	95	213	171	745

Крім того, розвиток «зеленого» туризму на базі моделі туристичного кластеру сприятиме впровадженню інноваційних інвестиційних проектів в галузі туризму, координації зусиль влади, бізнесу та громадських організацій з метою розвитку туристичної інфраструктури, спільному використанню кадрового потенціалу, реалізації програм підготовки та підвищення кваліфікації

персоналу, зниженню собівартості туристичних послуг за рахунок преференцій для учасників кластеру, спільному використанню ресурсів, узгодженню стратегії і тактики бізнес-діяльності, реалізації спільних маркетингових та рекламних заходів, участі у туристичних виставках та ярмарках, розробці та просуванню туристичного бренду регіонів, розширення можливостей для розвитку інноваційних форм і напрямів туристичної діяльності [24].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, Херсонщина має високий рівень туристичного потенціалу, повноцінне використання якого здатне забезпечити сталий економічний розвиток та конкурентоспроможність регіону. Все це піднімає рівень привабливості туристичних продуктів Херсонщини на внутрішньому та міжнародному туристичних ринках.

Між тим, існує ряд факторів, які негативно впливають на стан розвитку «зеленого» туризму Херсонщини: низький рівень туристичної інфраструктури, недостатня розробленість нормативно-правової бази, економічна і політична нестабільність, обмеженість асортименту пропонованих туристичних послуг, відсутність концепції розвитку туризму в регіоні як перспективної туристичної дестинації, недосконалість реклами обласних туристичних центрів тощо. Для подолання означених проблем у регіоні доцільно використати кластерну модель організації «зеленого» туризму.

ЛІТЕРАТУРА

1. Галушкіна Т. Зелений вектор розвитку економіки України / Т. Галушкіна // Економіст. – №11. – 2011. – С. 4-7.
2. Аналітична доповідь до щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України "Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2018 році" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua> (дата звернення 30.04.2019) – doslidzhennya/naukovi-vidannya/poslannya-prezidenta-ukraini/analitichna-dopovid-do-schorichnogo
3. Квач А.П., Фірсова К.В., Борисов А.Г. «Зелена економіка»: можливості для України / А.П. Квач, К.В. Фірсова, А.Г. Борисов // Вісник Миколаївського національного ун-та ім. В.О. Сухомлинського. – Випуск 6. – 2015. – С.52-56.
4. Телеканал ЗІК [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zik.ua/news> (дата звернення 15.04.2014) – 2011/12/20/zelena_ekonomika__perspektivnyu_shlyah_rozvytku_girskiyh_rayoniv
5. Навстречу “зеленой” економіки: пути к устойчивому развитию и искоренению бедности — обобщающий доклад для представителей властных структур. – Узагальнююча доповідь для представників владних структур. – Доклад ЮНЕП, 2011 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.unep.org (дата звернення 10.03.2019).
6. Кравчук А. О. Сільський зелений туризм як перспективний напрям розвитку суб'єктів агробізнесу в регіонах України / А. О. Кравчук // Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет – Тернопіль: ВПЦ Тернопільського національного економічного університету “Економічна думка”, 2014. – Том 17. – № 3. – С. 42-48.
7. Грицку-Андрієш Ю.П. Соціально-економічні особливості та основні напрями розвитку сільського туризму в регіоні: автореф. на здобуття наук. ступеня канд. економ. наук за спец. 08.00.05 «Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка» / Ю.П. Грицку-Андрієш – Чернігів, 2011. – 16 с.
8. Кулік А.В. Формування механізму конкурентостійкості підприємств сільського зеленого туризму на засадах маркетингу: автореф. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: 08.00.04 — "Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)" / А.В. Кулік. — Київ, 2013. — 20 с.
9. Фарйон О.О. Сільський зелений туризм: поняття, функції й тенденції розвитку в Україні та світі / О.О. Фарйон // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону: науковий збірник / [за ред. І.Г. Ткачук]. — 2013. — Вип. 9. — Т. 2. — С. 151—156.
10. Гловацька В.В. Розвиток підприємництва в системі становлення сільського (зеленого) туризму: автореф. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: 08.00.04 — "Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)" / В.В. Гловацька. — Житомир, 2008. — 24 с.
11. Матеріали Державного агентства України з туризму і курортів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tourism.gov.ua> (дата звернення 05.05.2013) – publ.aspx?id=2083.
12. Корчинська О.О. Організаційно-економічне та інституційне забезпечення розвитку сільського зеленого туризму/ О.О. Корчинська // Агросвіт. – №5. – 2015. – С.80-83.

13. Волошин Т.Г. Зелена економіка як шлях в Європу [Електронний ресурс] / Т.Г. Волошин // Галицький кореспондент. – Режим доступу: <http://gk-press.if.ua> (дата звернення 10.04.2019) – zelena-ekonomika-yak-shlyah-v-evrogu/
14. Как Евросоюз помогает Украине развивать «зеленый» туризм [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.business-resurs.com.ua> (дата звернення 7.04.2019) – kak-evrosoyuz-pomogaet-ukraine-razvivat-zelenyj-turizm-1622
15. Аграрный туризм в Украине: проблемы и перспективы развития [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://brandstory.com.ua> (дата звернення 14.03.2019) – agrarnyj-turizm/
16. Прушківська Е.В. Развитие «зеленой экономики»: национальный аспект [Електронний ресурс] / Е.В. Прушківська, Ю.О. Шевченко. // Бизнес інформ: міжнародний науковий економічний журнал. – Електронні дані. – 2013. – № 3. – Режим доступу: <http://business-inform.net> (дата звернення 17.05.2014) – pdf/2013/3_0/186_191.pdf.
17. Савенко Г.Є. Інноваційний розвиток агротуризму в Україні / Г.Є. Савенко // Причорноморські економічні студії. – 2017. – Випуск 22. – С. 109-112.
18. Німецький фермер створить демонстраційну органічну ферму на Прикарпатті. [Електронний ресурс]. // Kurkul.com. – 09.07.2017 – Режим доступу: <http://kurkul.com> (дата звернення 17.04.2018). – news/7265-nimetskiy-fermer-stvoritdemonstratsiynu-organichnu-fermu-na-prikarpatti
19. Офіційний сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Режим доступу : <http://www.minagro.gov.ua/> (дата звернення 21.04.2019) – ua/npa/pro-zatverdzhennya-planu-zahodiv-ministerstva-agrarnoyi-politiki-ta-prodovolstva-ukrayini-shchodo-rozvitku-silskogo-zelenogo
20. Передрій Н.О. Напрями розвитку сільського зеленого туризму в Україні / Н.О. Передрій // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. Серія «Економічні науки». – 2014. – Вип. 1(8). – Т. 1. – С. 265–270.
21. Арбузова Ю.В. Перспективні напрями розвитку зеленого туризму в Україні / Ю.В. Арбузова, В.Д. Яковенко // Інформаційні технології в освіті, науці та виробництві. – 2013. – № 3. – С. 120–128.
22. Офіційний сайт Херсонської міської ради [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Режим доступу: <http://www.city.kherson.ua/> (дата звернення 1-26.05.2019)
23. Партички С., Пляскина А.І. Информационно-коммуникационные технологии как инструмент трансформационных отношений в глобальном мире / С. Партички, А. Пляскина // Економічні інновації. – 2011. – Вип. 43 – С. 253-260.
24. Басюк Д.І. Науково-теоретичні підходи до класифікації туристичних кластерів. – [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://dspace.nuft.edu.ua> (дата звернення 14.04.2019). – jspui/bitstream/123456789/4336/1/Research%20and%20theoretical%20approaches%20to%20the%20classification%20of%20tourism%20clusters.pdf

REFERENCES

1. Galushkina T. (2011). Zelenyi vektor rozvytku ekonomiky Ukrainy [Green Vector of Economic Development of Ukraine]. *Ekonomist – Economist*, 11, 4-7 [in Ukraine].
2. Analychna dopovid do shchorichnoho Poslannia Prezydenta Ukrainy do Verkhovnoi Rady Ukrainy "Pro vnutrishnie ta zovnishnie stanovyshche Ukrainy v 2018 rotsi"[Analytical Report of the Annual Appeal of the President of Ukraine to the Verkhovna Rada of Ukraine "On the Internal and External Situation of Ukraine in 2018"] (n.d.). *base.niss.gov.ua*. Retrieved from: <http://www.niss.gov.ua>. doslidzhennya/naukovi-vidannya/poslannya-prezidenta-ukraini/analichna-dopovid-do-schorichnogo / [in Ukraine].
3. Kvach A.P., Firsova K.V., & Borisov A.G. (2015) «Zelena ekonomika» : mozhlyvosti dlia Ukrainy [“Green Economy”: Opportunities for Ukraine]. *Visnyk Mykolaivskoho natsionalnoho un-ta im. V.O. Sukhomlynskoho – Visnik of Mykolaiv National University named after V.O. Suhomlynskii*, Issue 6, 52-56 [in Ukraine].
4. Sait telekanalu ZIK [Site of TV channel ZIK]. zik.ua. Retrieved from : https://zik.ua/news/2011/12/20/zelena_ekonomika__perspektyvnyu_shlyah_rozvytku_girskyyh_rayoniv[in Ukraine].
5. Navstrechu “zelenoy” ekonomiki: puti k ustoychivomu razvitiyu i iskoreneniyu bednosti — obobschayuschiy doklad dlya predstaviteley vlastnyih struktur – Uzahalniuiucha dopovid dlia predstavnykiv

vladnykh struktur. – Doklad YuNEP, 2011 r. [Towards Green Economy: the Path to Sustainable Development and Eradication of Poverty - Resumptive Report for Government Officials. – Resumptive Report for Government Officials. - UNEP Report, 2011]. (n.d.). *base.unep.org*. Retrieved from: <http://www.unep.org/greeneconomy> [in Russian].

6. Kravchuk A. O. (2014) Silskyi zelenyi turyzm yak perspektyvnyi napriam rozvytku subiektiv ahrobiznesu v rehionakh Ukrainy [Rural Green Tourism as Prospective Development of Rural Business in the Regions of Ukraine]. *Ekonomichnyi analiz: zb. nauk. prats / Ternopilskiyi natsionalnyi ekonomichnyi universytet – Economic Analysis: scientific articles collection/ Ternopil National Economic University – Vol. 17, 3, 42-48* [in Ukraine].

7. Grytsku-Andiesh I.P. (2011) Sotsialno-ekonomichni osoblyvosti ta osnovni napriamy rozvytku silskoho turyzmu v rehioni [Socio-Economic Features and Main Directions of Agricultural Tourism Development in the Region] *Extended abstract of candidate's thesis*. Chernihiv [in Ukraine].

8. Kulik A.V. (2013) Formuvannya mekhanizmu konkurentostiikosti pidpriemstv silskoho zelenoho turyzmu na zasadakh marketynhu [Formation of Competitiveness of Rural Green Tourism Enterprises on the Principles of Marketing] *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv [in Ukraine].

9. Farion O.O. (2013) Silskyi zelenyi turyzm: poniattia, funktsii y tendentsii rozvytku v Ukraini ta sviti Rural Green Tourism [Concept, Functions and Trends of Development in Ukraine and the World]. Aktualni problemy rozvytku ekonomiky rehionu: naukovyi zbirnyk / [za red. I.H. Tkachuk]. – Current Problems of the Region's Economy Development: scientific collection / [edited by I.G. Tkachuk]. – Issue 9, Vol. 2, 151-156 [in Ukraine].

10. Glovatska V.V. (2008) Rozvytok pidpriemnytstva v systemi stanovlennia silskoho (zelenoho) turyzmu [Development of Entrepreneurship in Formation of Rural (green) Tourism] *Extended abstract of candidate's thesis*. Zhytomyr [in Ukraine].

11. Materialy Derzhavnogo ahentstva Ukrainy z turyzmu i kurortiv [Materials of the State Agency of Ukraine on Tourism and Resorts] Retrieved from: <http://tourism.gov.ua/ua> [in Ukraine].

12. Korchinska O.O. (2015) Orhanizatsiino-ekonomichne ta instytutsiine zabezpechennia rozvytku silskoho zelenoho turyzmu [Organizational-economic and Institutional Support for the Development of Rural Green Tourism]. *Agrosvit. – Agromir, 5, 80-83* [in Ukraine].

13. Voloshyn T.G. Zelena ekonomika yak shliakh v Yevropu [Green Economy as the Path to Europe]. (n.d.). *base. gk-press.if.ua*. Retrieved from: <http://gk-press.if.ua/zelena-ekonomika-yak-shlyah-v-yevropu/> [in Ukraine].

14. Kak Evrosoiuz pomohaet Ukrayne razvyvat «zelenyi» turyzm [The Way the European Union Helps Ukraine to Develop "Green" Tourism]. (n.d.). *base.business-resurs.com.ua*. Retrieved from: <http://www.business-resurs.com.ua/kak-evrosoyuz-pomogaet-ukraine-razvivat-zelenyj-turizm-1622> [in Ukraine].

15. Agrarniy turizm v Ukraine: problemy i perspektyvy razvitiya [Rural Tourism in Ukraine: Problems and Perspectives of Development]. (n.d.). *base.brandstory.com.ua*. Retrieved from: <http://brandstory.com.ua/agrarnyj-turizm/> [in Ukraine].

16. Prushkivska E.V. (2013). Rozvytok «zelenoi ekonomiky»: natsionalnyi aspekt [Development of "Green Economy": National Aspect]. *Biznes inform: mizhnarodnyi naukovyi ekonomichnyi zhurnal – Business inform: International Science Economic Journal, Vol 3*. Retrieved from: http://business-inform.net/pdf/2013/3_0/186_191.pdf. [in Ukraine].

17. Savenko G.I. (2017) Innovatsiyni rozvytok ahroturyzmu v Ukraini Innovative [Development of Rural Tourism in Ukraine]. *Prychornomorski ekonomichni studii. – Black Sea Economic Studios, Issue 22, 109-112* [in Ukraine].

18. Nimetskyi fermer stvoryt demonstratsiynu orhanichnu fermu na Prykarpatti [A German Farmer will Create a Demonstrational Organic Farm in the Carpathian Region]. (n.d.). *base.kurkul.com*. Retrieved from: <http://kurkul.com/news/7265-nimetskiy-fermer-stvoritdemonstratsiynu-organichnu-fermu-na-prikarpatti> [in Ukraine].

19. Ofitsiyni sait Ministerstva ahrarynoyi polityky ta prodovolstva Ukrainy [Official website of the Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine]. *minagro.gov.ua*. Retrieved from: <http://www.minagro.gov.ua/>. [in Ukraine].

20. Peredriy N.O. (2014) Napriamy rozvytku silskoho zelenoho turyzmu v Ukraini [Areas of Development of Rural Green Tourism in Ukraine]. *Naukovi pratsi Poltavskoi derzhavnoi ahrarynoi akademii. Seriya «Ekonomichni nauky». – Scientific works of the Poltava State Agrarian Academy. Series "Economic Sciences", Issue 1(8), Vol. 1, 265–270* [in Ukraine].

21. Arbuzova I.V. (2013) Perspektyvni napriamky rozvytku zelenoho turyzmu v Ukraini [Perspective Directions of Green Tourism Development in Ukraine]. *Informatsiini tekhnolohii v osviti, nauksi ta vyrobnytstvi. – Informational Technologies in Education, Science and Production*, 3, 120–128 [in Ukraine].
22. Ofitsiinyi sait Khersonskoi miskoi rady [Official site of the Kherson City Council]. city.kherson.ua. Retrieved from: <http://www.city.kherson.ua/> [in Ukraine].
23. Partytsky S., & Pliaskyna A.I. (2011) Ynformatsyonno-kommunykatyionnye tekhnolohyyi kak ynstrument transformatsyionnykh otnoshenyi v hlobalnom myre [Information and Communication Technologies as Tools for Transformation in the Global World]. *Ekonomichni innovatsii. – Economic Innovations, Issue 43*, 253-260 [in Ukraine].
24. Basiuk D.I. Naukovo-teoretychni pidkhody do klasyfikatsii turystychnykh klasteriv [Scientific and Theoretical Approaches to the Classification of Tourism Clusters]. (n.d.). *base. dspace.nuft.edu.ua*. Retrieved from: <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/4336/1/Research%20and%20theoretical%20approaches%20to%20the%20classification%20of%20tourism%20clusters.pdf> [in Ukraine].